

صلاحیت ذاتی و محلی در قراردادها

تألیف

حسن جلیلیان

انتشارات قانون یار

۱۳۹۹

سرشناسه	: جلیلیان، حسن، ۱۳۷۰-
عنوان قراردادی	: ایران. قوانین و احکام Iran. Laws, etc
عنوان و نام پدیدآور	: صلاحیت ذاتی و محلی در قراردادها/ تألیف حسن جلیلیان.
مشخصات نشر	: تهران: انتشارات قانون یار، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	: ۱۳۰ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۲۲۹-۴۷۰-۰
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: صلاحیت حقوقی -- ایران
موضوع	: Competent authority -- Iran
موضوع	: قراردادها -- ایران
موضوع	: Contracts -- Iran
رده بندی کنگره	: ۲۸۱۰K۱۱۴
رده بندی دیویی	: ۵۵۰ / ۳۴۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۷۰۲۸۶۱

انتشارات قانون یار

صلاحیت ذاتی و محلی در قراردادها

تألیف: حسن جلیلیان

ناشر: قانون یار

ناظر فنی: محسن فاضلی

نوبت چاپ: اول-۱۳۹۹

شمارگان: ۱۱۰۰ جلد

قیمت: ۳۸۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۲۹-۴۷۰-۰

مرکز پخش: تهران، میدان انقلاب، خ منیری جاوید، پلاک ۹۲

۰۲۱۶۶۹۷۹۵۲۶ ۰۲۱۶۶۹۷۹۵۱۹

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۱۱
فصل اول	۱۳
کلیات	۱۳
بخش اول: تعریف صلاحیت.....	۱۴
بخش دوم: بررسی نکات مهم مربوط به صلاحیت.....	۱۷
بخش سوم: لزوم قانون بودن تشکیل و صلاحیت دادگاه ها.....	۲۰
بخش چهارم: شناخت ارجح صالح	۲۲
بخش پنجم: بررسی و تحلیل انواع صلاحیت.....	۲۳
بند اول: صلاحیت ذاتی.....	۲۴
فصل دوم	۲۹
بررسی و شناخت قرارداد و تراضی	۲۹
بخش اول: مفهوم قرارداد و تراضی	۲۹
بند اول: اصل آزادی قراردادی	۳۱
بند دوم: تحلیل حقوقی قرارداد.....	۳۳
بخش دوم: بررسی و شناخت ماهیت تراضی	۳۵
بند اول: مفهوم تراضی.....	۳۵
بند دوم: تفاوت تراضی و عقد.....	۳۸
بند سوم: قرارداد به تراضی.....	۳۹
بند چهارم: عناصر تشکیل دهنده قرارداد و تراضی	۴۱

- بخش سوم: انواع تراضی طرفین دعوا..... ۴۳
- بند اول: تراضی در انتخاب داور..... ۴۳
- بند دوم: تراضی در انتخاب کارشناس..... ۴۷
- بند سوم: تراضی در تعیین اقامتگاه..... ۴۸
- بخش چهارم: تاریخچه تراضی..... ۴۹

فصل سوم..... ۵۱

- شناخت قواعد صلاحیت ذاتی..... ۵۱
- بخش اول: ضابطه تشخیص صلاحیت ذاتی..... ۵۲
- بند اول: صنف..... ۵۲
- بند دوم: نوع..... ۵۳
- بند سوم: درجه..... ۵۴
- بخش دوم: دلایل عدم امکان تراضی بر خلاف صلاحیت ذاتی..... ۵۵
- بند اول: آمره بودن صلاحیت ذاتی..... ۵۶
- بند دوم: لازم نبودن ایراد و قابلیت طرح در تمام نقاط رسیدگی..... ۵۶
- بند سوم: بی اثر بودن تراضی و توافق..... ۵۷
- بخش سوم: اثر تراضی نسبت به صلاحیت ذاتی..... ۵۸
- بند اول: اثر تراضی بر صنف مرجع..... ۵۹
- بند دوم: اثر تراضی به نوع مرجع..... ۶۰
- بند سوم: اثر تراضی بر درجه مرجع..... ۶۳
- بند چهارم: اعتبار امر مختوم در آراء قطعی شده از مراجع غیر صالح ذاتی... ۶۶

فصل چهارم ۷۳

بررسی قواعد و مصادیق صلاحیت نسبی و محلی ۷۳

بخش اول: قواعد صلاحیت نسبی ۷۳

بند اول: محل استقرار مرجع نخستین ۷۴

بند دوم: تراضی به اقامتگاه و نحوه تراضی ۸۲

بخش دوم: اثر ایراد و تراضی به صلاحیت نسبی ۸۷

بند اول: اثر تغییر تبون به صلاحیت مراجع ۸۸

بند دوم: توافقی ضمیمه به صلاحیت نسبی ۹۱

بخش سوم: امره نبوس صلاحیت نسبی ۹۵

بخش چهارم: رأی دادگاهی که صلاحیت محلی ندارد ۱۰۱

بند اول: تکلیف رأی صادره از دادگاه غیر صالح نسبی ۱۰۲

بند دوم: تأثیر قطعی شدن رأی صادره از دادگاه غیر صالح نسبی ۱۰۶

بخش پنجم: تراضی در صلاحیت شورای حل اختلاف و خانواده ۱۰۸

بند اول: اثر تراضی در صلاحیت شورای حل اختلاف ۱۰۸

بند دوم: تراضی در دادگاه خانواده ۱۱۴

منابع و مآخذ ۱۲۳

پیشگفتار

صلاحیت عبارت است از شایستگی و توانایی دادگاه‌ها برای رسیدگی به انواع دعاوی که مطرح می‌شود و صلاحیت قضایی عبارت است از توانایی و تکلیف رسیدگی به یک دعوا و حل اختلاف در مورد آن که البته یکی از مسایل مربوط به نظم قضایی است. قضات محاکم باید قبل از رسیدگی به هر دعوائی تشخیص دهند که دعوا و اختلاف عنوان شده، داخل در محدوده صلاحیت محاکم این قانونی آن‌ها است یا خیر و در صورت داشتن صلاحیت مکلف به رسیدگی هستند. صلاحیت محاکم بر دو نوع صلاحیت ذاتی و نسبی (محلّی) تقسیم می‌شود. صلاحیت نسبی یا محلّی به این موضوع می‌پردازد که کدام دادگاه و در کدام محدوده قضایی، برای رسیدگی به پرونده صلاحیت دارد. وجود برخی مقررات برای تعیین صلاحیت دادگاه‌ها در بعضی موارد، قانونگذار انعطاف به خرج می‌دهد و به همین دلیل می‌توان گاهی برخلاف موارد مشخص شده در قانون تراضی کرد. به عنوان مثال قانونگذار در مواردی اجازه جابجایی دادگاه‌ها را می‌دهد؛ گاهی به طور همزمان، دو یا سه دادگاه، خود را برای رسیدگی به پرونده، ذیصلاح نشان می‌دهند و گاهی نیز دو یا چند دادگاه از خود صلاحیت می‌کنند. پس در رابطه با صلاحیت محلّی یا نسبی فهمیدیم که صلاحیتی که به اعتبار محل استقرار دادگاه تعیین می‌گردد را صلاحیت محلّی گویند. دعاوی مربوط به هر حوزه قضایی در دادگاه مستقر در همان حوزه مطرح و مورد رسیدگی قرار می‌گیرد. اصل ماده ۱۱ قانون آیین دادرسی مدنی قاعده عام صلاحیت محلّی را وضع کرده است که چند استثنا بر آن وارد شده است و ماده مزبور این چنین مقرر می‌دارد که دعوا باید در دادگاهی اقامه شود که خوانده، در حوزه قضایی آن اقامتگاه دارد و اگر خوانده در ایران اقامتگاه نداشته باشد، در صورتی که در ایران محل

سکونت موقت داشته باشد، در دادگاه همان محل باید اقامه گردد و هرگاه در ایران اقامتگاه و یا محل سکونت موقت نداشته، ولی مال غیرمنقول داشته باشد، دعوا در دادگاهی اقامه میشود که مال غیرمنقول در حوزه آن واقع است و هرگاه مال غیرمنقول هم نداشته باشد، خواهان در دادگاه محل اقامتگاه خود، اقامه دعوا خواهد کرد. طبق ماده ۱۱ قانون آیین دادرسی مدنی خواهان دعوای خود را پس از تعیین صلاحیت ذاتی بایستی در یکی از دادگاههای زیر به ترتیب اولویت اقامه کند:

۱. محل اقامتگاه خواننده
۲. محل سکونت موقت
۳. محل وقوع مال غیر منقول
۴. محل اقامتگاه خواهان

در مقابل صلاحیت محلی، صلاحیت ذاتی قرار دارد. صلاحیت ذاتی صلاحیتی است که شایستگی و اقتدار دادگاه بر اساس نوع دعوا و درجه تعیین می گردد. منظور از صلاحیت ذاتی صلاحیتی است که قابل جابه جایی نبوده و با نظم عمومی گره خورده و قواعد آن از جمله قوانین آمره بوده و در اجرا تغییرناپذیر باشد. توافقات صلاحیت ذاتی موجب بطلان مطلق عملی است که از آن حاصل می شود. در نظام حقوقی صلاحیت مراجع قضایی و اداری بطور کلی نسبت به یکدیگر از حیث صنف و صلاحیت دادگاه های عمومی و اختصاصی مانند دادگاه عمومی حقوقی و کیفری در برابر دادگاه انقلاب نسبت به یکدیگر از حیث نوع و صلاحیت دادگاه های نخستین و عالی از حیث درجه، ذاتاً متفاوت می باشند.